

Anna Chodorowska¹   Martyna Łaszewska-Hellriegel²

Ugruntowanie prawa do aborcji w konstytucyjnych zasadach prywatności, równości i wolności w Stanach Zjednoczonych Ameryki a argumentacja Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r.

Słowa kluczowe: aborcja, Trybunał Konstytucyjny, prawa kobiet, zasada równości, Roe v. Wade

Keywords: abortion, the Constitutional Tribunal, Roe v. Wade, the principle of equality, women's rights

Streszczenie

Wyrok Sądu Najwyższego USA Roe v. Wade był kluczowy w walce amerykańskich kobiet o prawo do aborcji. Został on oparty o konstytucyjną zasadę prawa do prywatności i poddany krytyce, iż właściwszym byłoby oparcie go o zasadę równości. Celem artykułu jest porównanie sposobu argumentacji orzeczeń Sądu Najwyższego w USA legalizujących aborcję z wyrokiem polskiego Trybunału Konstytucyjnego z 2020 r. ograniczającego i tak już restrykcyjne prawo do aborcji. W artykule poddano analizie wyrok TK i przedstawiono również jego potencjalne skutki w zakresie praw kobiet, równości płci i wolności. W swojej konkluzji artykuł wskazuje na możliwe rozwiązania prawne dotyczące dylematu aborcyjnego i podejmuje problem dyskryminacji płci.

---

¹ ORCID ID: 0000-0002-9660-4049, doktor, Uniwersytet Zielonogórski. E-mail: a.chodorowska@wpa.uz.zgora.pl.

² ORCID ID: 0000-0002-2212-371X, doktor habilitowany, Uniwersytet Zielonogórski. E-mail: m.laszewska-hellriegel@wpa.uz.zgora.pl.

Abstract**Establishing the Right to Abortion in the Constitutional Principles of Privacy, Equality and Freedom in the US and the Arguments of the Constitutional Tribunal of October 22, 2020**

The U.S. Supreme Court's *Roe v. Wade* ruling was pivotal in American women's fight for the right to abortion. It was based on the constitutional principle of the right to privacy and was criticized that it would be more appropriate to base it on the principle of equality. The aim of the article is to compare the way in which the U.S. Supreme Court rulings legalizing abortion have been argued with the Polish Constitutional Tribunal's 2020 ruling limiting the already restrictive right to abortion. The article analyzes the judgment of the Constitutional Tribunal and presents its potential effects in terms of women's rights, gender equality and freedom. In its conclusion, the article points to possible legal solutions to the abortion dilemma and addresses the issue of gender discrimination.

✱

*Poor women have no choice,
women of means will be able to decide for themselves
Does that make sense as national policy?*

J. Rosen, *Conversations with RBG*, New York 2020, s. 66

I.

Roe v. Wade to przełomowy wyrok Sądu Najwyższego USA (*Supreme Court of the United States – SCOTUS*) wydany 22 stycznia 1973 r.³, w którym orzeczono o niezgodności z Konstytucją Stanów Zjednoczonych Ameryki⁴ ustawy zakazującej aborcji obowiązującej w stanie Teksas⁵, umożliwiając jednocześnie legalne przerywanie ciąży w całym Stanach. W opinii, sporządzonej

³ SCOTUS, *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973).

⁴ <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/usa.html> (4.01.2022).

⁵ Skarga na art. 1191–1194 i art. 1196 Texas Penal Code (1964), <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/410/113/#T1> (4.01.2022).

przez sędziego Harry'ego Blackmuna, SCOTUS uznał, że zbiór teksańskich ustaw kryminalizujących aborcję w większości przypadków narusza konstytucyjne prawo kobiety do prywatności. Prawo to zostało oparte o gwarancje wolności zawartej w klauzuli rzetelnego procesu⁶ z 14. poprawki do Konstytucji. W przedmiotowej opinii stwierdzono, że Konstytucja w sposób wyraźny nie wspomina o prawie do prywatności, jednak zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem przyjmuje się prawo do osobistej prywatności⁷. Prawo to może zostać odnalezione w pojęciu wolności osobistych zawartych w 14. poprawce, jaki i opartych na koncepcji wolności osobistej i ograniczeniu działań państwa wynikających z 9. poprawki do Konstytucji. Podkreślono, że prawo to jest wystarczająco szerokie, aby objąć nim decyzję kobiety o przerwaniu lub utrzymaniu ciąży⁸. Punktem wyjścia w przedmiotowym orzeczeniu było rozumienie pojęcia „wolność” dla wszystkich obywateli, a nie wyłącznie narzucanie własnego kodeksu moralnego. Zdaniem SCOTUS państwo nie ma prawa do rozstrzygania kwestii moralnych i filozoficznych związanych z aborcją w tak radykalny sposób, który nie pozostawia kobiecie prawa do wyboru. W tak istotnej i osobistej kwestii posiadania dzieci kobieta powinna mieć zawsze decydować sama, a nie tylko w wyjątkowych okolicznościach, w których ciąża jest zagrożeniem dla jej życia lub zdrowia albo jest wynikiem gwałtu lub kazirodztwa⁹. Orzecznictwo SCOTUS wskazuje na inne przypadki chronione zasadą wolności jak np. prawo jednostki do małżeństwa. Decyzja o posiadaniu dziecka fundamentalnie wpływająca na życie osoby powinna być uzależniona od indywidualnych preferencji¹⁰. Jak to podkreśliła sędzia Sandra O'Connor w swoim uzasadnieniu „nasze precedensy szanują i szanowały¹¹ prywatną sferę życia rodzinnego, w którą państwo nie może wkraczać”¹². Wolność ta nie ma jednak charakteru nieograniczonego. Zdaniem Sądu prawo do osobistej prywatności obejmuje decyzję o aborcji, ale

⁶ Zgodnie z zasadą „rzetelnego procesu” władza musi przestrzegać wszystkich praw i wolności, które są należne danej osobie zgodnie z prawem.

⁷ SCOTUS, *Union Pacific R. Co v. Bostford*, 141 U.S. 250 (1891). Wyrok potwierdził konstytucyjność prawa do prywatności i wynikających z niego gwarancji.

⁸ SCOTUS, *Roe v. Wade*, opinia sędziego Blackmuna, pkt IV.

⁹ SCOTUS, *Planned Parenthood v. Casey*, 505 U.S. (1992), opinia sędzi O'Connor, pkt I.

¹⁰ SCOTUS, *Eisenstadt v. Baird*, 405 U.S. 438 (1972).

¹¹ SCOTUS, *Prince v. Massachusetts*, 321 U.S. 158, 166 (1944).

¹² SCOTUS, *Planned Partenhood*, opinia sędzi O'Connor, pkt II.

nie jest ono bezwarunkowe i musi być rozpatrywane w stosunku do ważnego interesu państwa¹³. Państwo może powoływać się na ważne interesy w zakresie ochrony zdrowia, utrzymania standardów medycznych i ochrony potencjalnego życia. „Gdy w grę wchodzi pewne „prawa podstawowe”, którym jest prawo do prywatności regulacje wprowadzające ich ograniczenia mogą być uzasadnione jedynie „istotnym interesem państwa”¹⁴. Argumentem personalistów w sprawie *Roe v. Wade* było twierdzenie, że płód jest „osobą” w rozumieniu 14. poprawki do Konstytucji¹⁵. SCOTUS uznał, że jest to zbyt szeroka interpretacja, biorąc pod uwagę kontekst historyczny jak i praktyki aborcyjne w poszczególnych stanach¹⁶. Ponadto obrońcy praw płodu twierdzili, że kobieta w ciąży nie może korzystać w pełni ze swoich praw do prywatności, bo nie decyduje ona wyłącznie tylko o swoim życiu. W orzeczeniu przyjęto, że z uwagi na okoliczności oraz inny ważny interes tj. interes potencjalnego życia ludzkiego, prawo do prywatności kobiet nie ma charakteru wyłącznego¹⁷. W odniesieniu do ważnego i uzasadnionego interesu państwa oraz w oparciu o wiedzę medyczną, Sąd przyjął, że państwo może regulować procedurę aborcyjną, w początkowej fazie prenatalnej rozwoju płodu, w sposób, który jest racjonalnie związany ze zdrowiem matki. Natomiast w późniejszej fazie rozwoju płodu, państwo może ograniczać takie regulacje, a wręcz zakazać aborcji, z wyjątkiem sytuacji, gdy jest ona konieczna, zgodnie z właściwą oceną medyczną, dla zachowania życia lub zdrowia matki¹⁸.

II.

Wyrok w sprawie *Roe v. Wade* został skrytykowany nie tylko przez przeciwników aborcji i ruchy pro-life, ale także przez ikonę walki o prawa kobiet w USA, sędzię SCOTUS Ruth Bader Ginsburg. Argumentowała ona,

¹³ SCOTUS, *Roe v. Wade*, opinia sędziego Blackmuna, pkt IV.

¹⁴ SCOTUS, *Kramer v. Union Free School District*, 395 U.S. 621, 627 (1969); *Shapiro v. Thompson*, 394 U.S. 618, 634 (1969); *Sherbert v. Verner*, 374 U.S. 398, 406 (1963).

¹⁵ SCOTUS, *Roe v. Wade*, opinia sędziego Blackmuna, pkt IV.

¹⁶ US Court of Appeals, *McGarvey v. Magee-Womens Hospital*, 340 F. Supp. 751 (WD Pa. 1972); *Abele v. Markle*, 351 F. Supp. 224 (Conn. 1972).

¹⁷ SCOTUS, *Roe v. Wade*, opinia sędziego Blackmuna pkt IV.

¹⁸ *Ibidem*, pkt V; E. Chemerinsky, *Constitutional Law*, New York 2001, s. 744.

że wyrok w sprawie *Roe vs. Wade* jest zbyt szeroko ujęty i wywołuje ostrą reakcję społeczną z uwagi, że odnosi się do zasad aborcyjnych na terytorium całego USA, nie dając możliwości poszczególnym stanom na samodzielnie uznanie prawa do dokonywania wolnych wyborów reprodukcyjnych kobiet¹⁹. Ginsburg zwróciła uwagę na konstytucyjne podstawy prawa do wolności wyborów reprodukcyjnych, które jej zdaniem mają swoje źródło w zasadzie równości niż w prawie do prywatności²⁰. Była ona zdania, że ograniczenia dotyczące prawa do aborcji są najlepiej rozumiane przez społeczeństwo – nie jako naruszenie prawa do prywatności pomiędzy kobietą a jej lekarzem – lecz jako naruszenie konstytucyjnego prawa do równości. Naruszenie to następuje poprzez ograniczenie prawa do definiowania swoich własnych wyborów w drodze nakładania na kobiety obowiązków, które nie są nakładane na mężczyzn. Jeżeli orzeczenie zostałoby oparte na konstytucyjnej klauzuli równości, zamiast jak to się stało na klauzuli sprawiedliwego procesu, byłoby ono w większym stopniu konstytucyjne i uzasadnione²¹. W czerwcu 1992 r. SCOTUS w sprawie *Planned Parenthood v. Casey*²² podtrzymał w mocy orzeczenie *Roe v. Wade*. W opinii do wyroku, Sąd stwierdził, że restrykcje dotyczące aborcji rzeczywiście wiążą się z naruszeniem zasady równości płci oraz prawa do prywatności²³. Ginsburg przechyliła się²⁴ do opinii wyroku z 1992 r., w której to podkreślono związek pomiędzy „możliwością kontroli przez kobietę jej życia reprodukcyjnego oraz zdolnością kobiety do równego uczestnictwa w życiu ekonomicznym i społecznym narodu”²⁵. Mimo krytyki wobec *Roe v. Wade* Gins-

¹⁹ R.B. Siegel, *Equality and Choices: Sex Equality Perspectives on Reproductive in the Work of Ruth Bader Ginsburg*, „Columbia Journal of Gender and Law” 2013, vol. 25, no. 1, s. 72; J.H. Eley, *The Wings of Crying Wolf: A Comment on Roe v. Wade*, „Yale Law Journal” 1973, vol. 85, no. 5, s. 930.

²⁰ C. Joffe, *Roe v. Wade and Beyond. Forty Years of Legal Abortion in the United States*, „Dissent” 2013, vol. 60, no. 1, s. 55.

²¹ M. Ziegler, *Beyond Backlash: Legal History, Polarization and Roe v. Wade*, „Washington & Lee Law Review” 2014, vol. 71, no. 2, s. 972.

²² SCOTUS, *Planned Parenthood v. Casey*.

²³ Ibidem, opinia sędzi O’Connor, pkt II.

²⁴ R. Bader-Ginsburg, *Speaking in a Judicial Voice*, „New York University Law Review” 1992, vol. 67, no. 6, s. 1185.

²⁵ Ibidem, s. 1198.

burg nigdy publicznie nie podważyła konstytucyjnych fundamentów prawa do prywatności, wręcz przeciwnie w opinii do *Struck v. Secretary of Defense*, napisała że indywidualna prywatność respektująca decyzje prokreacyjne i relacje intymne jest prawem „mocno osadzonym w tradycjach narodu i sądownictwa”²⁶. Podkreślała ona, że władza ma obowiązek udostępnienia legalnej i bezpiecznej aborcji dla kobiet znajdujących się w ciężkiej sytuacji finansowej²⁷. Jej zdaniem przepisy prawa *Hyde Amendment Codification Act*²⁸, które SCOTUS utrzymał w mocy w 1980 r., naruszały równość biedniejszych kobiet, gdyż rząd zdecydował się na subwencjonowanie wszystkich koniecznych zabiegów medycznych oprócz aborcji. „Jeżeli sąd uznałby aspekt równości kobiet do podejmowania wyborów reprodukcyjnych większość być może uznałaby sprawy dotyczące pomocy publicznej za przypadki, w których [...] suweren naruszył obowiązek bezstronnego rządu”²⁹. Ponadto uważała ona, że przepisy antyaborcyjne oraz zakaz zatrudniania kobiet w ciąży są oparte na „stereotypowych założeniach” w stosunku do kobiet jako jedynych osobach mogących opiekować się dziećmi. Opierając się na argumentach Ginsburg, aktualna doktryna kładzie nacisk na równość, a nie na prywatność, jako podstawową zasadę konstytucyjną, z której wywodzi się prawo do wyboru. Tak jak Ginsburg ujęła to w swoim wykładzie „zbyt szybko ukształtowane doktryny, jak uczy nas doświadczenie, okazują się niestabilne”³⁰. Aktualnie przed SCOTUS znajduje się sprawa *Dobbs*, dotycząca przerywania ciąży, która może okazać się nowym precedensem³¹.

III.

W dniu 22 października 2020 r. TK orzekł o niekonstytucyjności przepisu dopuszczającego przerywanie ciąży w przypadku dużego prawdopo-

²⁶ US Court of Appeals, Ninth Circuit, *Struck v. Secretary of Defense*, 460 F.2d 1372 (9th Cir. 1972).

²⁷ R. Bader-Ginsburg, *Some Thoughts on Autonomy and Equality in Relation to Roe v. Wade*, „North Carolina Law Review” 1985, vol. 63, no. 2, s. 384.

²⁸ 133th Congress 1st session, s. 142.

²⁹ R. Bader-Ginsburg, *Some Thoughts...*, s. 385.

³⁰ R. Bader-Ginsburg, *Speaking in...*, s. 1198.

³¹ SCOTUS, *Dobbs vs. Jackson Women’s Health Organization*, nr 19–1392 (w toku).

dobieństwa ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu³², uznając ją za przesłankę o charakterze eugenicznym³³. W wyroku uznano, że życie ludzkie jest wartością konstytucyjną w każdej fazie rozwoju i nie podlega wartościowaniu oraz powinno być chronione przez ustawodawcę³⁴. W uzasadnieniu wskazano, że nawet stwierdzenie ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu nie oznacza, że dotknięty nimi człowiek nie będzie mógł korzystać w pełni z praw i wolności gwarantowanych konstytucyjnie w postnatalnej fazie życia³⁵. Zdania odrębne do pisemnego uzasadnienia wyroku zgłosili sędziowie: Zbigniew Jędrzejewski, Mariusz Muszyński i Jarosław Wyrembak³⁶. Zdaniem sędziego Muszyńskiego „kształt wyroku i uzasadnienia osłabiają istotę rozstrzygnięcia, a także społeczne rozumienie i akceptację tego arcyważnego problemu konstytucyjnego”³⁷. Zdania odrębne do wyroku złożyli natomiast sędziowie TK – Leon Kieres oraz Piotr Pszczółkowski. Ten pierwszy podkreślił, „że kobietom w ciąży i ich rodzinom, które otrzymują informację o dużym prawdopodobieństwie wystąpienia u dziecka ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia albo poważnej choroby zagrażającej jego życiu, należy się szacunek, współczucie i wsparcie. Państwo powinno udzielać im niezbędnej pomocy, a nie zmuszać do heroizmu”³⁸. Ponadto dodał, że w tak wrażliwych społecznie i budzących kontrowersje sprawach główne działanie powinna podejmować władza ustawodawcza³⁹. Zdaniem sędziego Pszczółkowskiego TK skupił się jedynie na prawach życia w fazie prenatalnej, które nie mają charakteru absolutnego, pomijając jednocześnie prawa i perspektywę kobiet, nakładając na nie obowiązek postawy heroicznej⁴⁰.

---

³² Wyrok TK z 22 października 2020 r., sygn. akt K 1/20. Art. 4a ust. 1 ustawy z 7 października 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 17, poz. 78 ze zm.).

³³ Wyrok TK z 22 października 2020 r., poz. 103.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Zdania odrębne do uzasadnienia i wyroku TK z 22 października 2020 r.

³⁷ Zdanie odrębne do uzasadnienia, poz. 621–733.

³⁸ Zdanie odrębne do wyroku, poz. 200–201.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem, poz. 483.

IV.

Należy zauważyć, że prawo międzynarodowe praw człowieka odwołuje się jedynie do regulacji o prawnej ochronie każdej istoty ludzkiej, bez przesądzenia o początkowym momencie tej ochrony⁴¹. Jak podkreśliła Sękowska-Kozłowska⁴² w międzynarodowym prawie praw człowieka uznaje się za konieczne zapewnienie ochrony życia i zdrowia kobiety, w tym w sytuacji konfliktowej pomiędzy ochroną płodu oraz prawami kobiet. W jednym z wyroków TK uznał, że „przyjęcie, iż życie ludzkie, w tym życie w fazie prenatalnej, stanowi wartość konstytucyjną, nie przesądza jeszcze kwestii, iż w pewnych wyjątkowych sytuacjach ochrona tej wartości może zostać ograniczona lub nawet wyłączona ze względu na konieczność ochrony lub realizacji innych wartości, praw czy wolności konstytucyjnych”⁴³. Jednakże wszelkie ograniczenia tego prawa powinny być absolutnie konieczne i interpretowane wąsko⁴⁴. Ponadto coraz częściej w prawie międzynarodowym mowa jest o zapewnieniu jakości życia, a nie tylko jej formy⁴⁵. Brak regulacji pozwalających na przerywanie ciąży z powodu ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu można traktować jako rodzaj tortury albo nieludzkiego lub poniżają-

⁴¹ J. Kondratiewa-Bryzik, *Prawa kobiet a prawna ochrona płodu w świetle prawa międzynarodowego (wybrane aspekty)*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2010, vol. 2(1), s. 315; K. Borkowska, *Życie ludzkie jako przedmiot ochrony przepisów prawa ze szczególnym uwzględnieniem momentu objęcia ochroną*, „Security, Economy & Law” 2018, nr 1, s. 40–59; S. Bułajewski, *Prawo do życia w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Studia Elckie” 2011, nr 13, s. 269–283.

⁴² K. Sękowska-Kozłowska, *Zakaz aborcji: nie w imię praw człowieka (analiza prawna)*, <https://oko.press/zakaz-aborcji-nie-w-imie-praw-czlowieka-analiza-prawna> (5.05.2021).

⁴³ Wyrok TK z 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96.

⁴⁴ Wyrok TK z 30 września 2008 r., sygn. akt K 44/07; B. Banaszak, *Konstytucja RP. Komentarz*, Warszawa 2012, art. 38, s. 257–258, T. Sroka, *Komentarz do art. 38*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, poz. 169 i 170, Legalis. Więcej w: P. Kuczma, *Prawna ochrona życia*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014; J. Kondratiewa-Bryzik, *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Warszawa 2009.

⁴⁵ Komitet Praw Człowieka ONZ, decyzja z 31 marca 2016 r., Mellet p-ko Irlandii, skarga nr 2324/2013; decyzja z 17 marca 2017, Whelan p-ko Irlandii, skarga nr 2425/2014; wyroki ETPC: R.R. p-ko Polsce, skarga nr 27617/04 i Z. p-ko Polsce, skarga nr 46123/08.

cego traktowania⁴⁶. Jednocześnie należy zauważyć, że płód podlega pewnej prawnej ochronie, nie jest jednak ona równa ochronie przyznanej osobom już narodzonym⁴⁷. Zgodnie z orzecznictwem europejskim⁴⁸ państwa mogą, w oparciu o koncepcję marginesu swobody, określić zakres ochrony prawa do życia płodu, w myśl art. 2 EKPC⁴⁹. Jak podkreślono w doktrynie prawo kobiet do przerwania ciąży w przedmiotowym przypadku można w dalszym ciągu wywodzić z przepisów Konstytucji RP, w szczególności z prawa do prywatności zawartym w art. 47 Konstytucji RP. Wskazane uprawnienie wynika również z: prawa do ochrony zdrowia (art. 68 Konstytucji RP), ochrony dóbr osobistych kobiety (art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego) oraz z art. 20 i 20a ustawy z 6 listopada 2008 r. o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁵⁰. Brak uwzględnienia prawa kobiety w tym aspekcie, może doprowadzić do naruszenia zasady równości i powiązanej z nią zasadą równouprawnienia. Dodatkowo należy zauważyć, że zakaz dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami nie implikuje zakazu aborcji ze względu na przesłanki embriopatologiczne⁵¹. Dostęp do usług zdrowotnych, w tym do usług reprodukcyjnych oraz poszanowanie autonomii reprodukcyjnej i decyzyjnej kobiet stanowi fundament ochrony praw kobiet i zasady równouprawnienia⁵². Pozbawienie tym samym kobiet prawa do decydowania o możliwości przerwania ciąży w uzasadnionych medycznie przypadkach może stanowić rodzaj niehumanitarnego lub niehumanitarnego traktowania, skutkującą szkodą

⁴⁶ Wyrok ETPC, Tysiąc p-ko Polsce, skarga nr 5410/03; *Komitet Praw Człowieka ONZ*, decyzja z 24 października 2005 r., K.N.L.H p-ko Peru, skarga nr 1153/2003; zob. art. 3 EKPC, art. 7 MPPOiP, art. 2 i 16 Konwencji przeciwko torturom; Raport Grupy Roboczej ds. dyskryminacji kobiet i dziewcząt z 16 kwietnia 2016, A/HRC/32/44.

⁴⁷ K. Stępnia, *Koncepcja jurydykacji czwartej generacji praw człowieka w międzynarodowym systemie ochrony*, „Przegląd Sejmowy” 2019, nr 2(151), s. 115.

⁴⁸ Wyroki ETPC: Vo p-ko Francji, skarga nr 53924/00; Evans p-ko Wielkiej Brytanii, skarga nr 6339/05; A.B. i C. p-ko Irlandii, skarga nr 25579/05.

⁴⁹ Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284).

⁵⁰ Dz.U. 2020, poz. 849 ze zm.

⁵¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2012, poz. 1169).

⁵² *Faktyczny zakaz aborcji w Polsce zagraża życiu kobiet*, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20201120IPR92132/faktyczny-zakaz-aborcji-w-polsce-zagraza-zyciu-kobiet-mowi-parlament> (5.05.2021).

majątkową i niemajątkową dla kobiety i jej rodziny⁵³. W jednym z orzeczeń stwierdzono, że „nie może budzić wątpliwości prawo kobiety do swobodnego kształtowania swojego życia osobistego, jak też uprawnienie do planowania rodziny nie wyłączając przeprowadzenia zabiegu aborcyjnego. Naruszenie powyższych uprawnień należy postrzegać w kategoriach systemu ochrony dóbr osobistych – naruszenia wolności” z art. 47 Konstytucji RP oraz art. 23 k.c.⁵⁴

V.

Prawna ochrona życia stanowi fundamentalne prawo człowieka, zarówno w prawie międzynarodowym jak i krajowym systemie prawnym. Przy czym prawo do życia, uwzględniając także jego kulturowy kontekst, może być różnie rozumiane i różnie regulowane.

Porównując orzeczenie *Roe v. Wade* SCOTUS i orzeczenie TK z października 2020 r. nasuwają się pewne spostrzeżenia. SCOTUS w swoim wyroku wyprzedził oczekiwania społeczeństwa, co stanowiło przedmiot krytyki⁵⁵. Natomiast TK zrobił z kolei w jakiejś mierze „krok w tył” i wystąpił przeciwko większości społeczeństwa⁵⁶. W uzasadnieniu wyroku TK niewiele miejsca poświęcono prawom kobiet, które poprzez rygorystyczny zakaz aborcji zostają jeszcze bardziej zredukowane. Ich prawo do wolności podejmowania reprodukcyjnych wyborów nie zostało przez TK zauważone. Nie uwzględniono zasady równości, która postuluje stworzenie kobietom takich samych możliwości jak mężczyznom, bez tworzenia sztucznych barier prawnych. W orzeczeniu TK z 24 października 2001 r.⁵⁷ podkreślono, że prawo do równego traktowania powiązane jest z innymi prawami i wolnościami. Na uwagę zasługuje również fakt, że tak szeroki zakaz aborcji dyskryminuje przede

⁵³ B. Banaszak, *op.cit.*, s. 256–259.

⁵⁴ Wyrok SA w Białymstoku z 5 listopada 2004 r., sygn. akt I ACa 550/04.

⁵⁵ Zob. pkt II niniejszego artykułu.

⁵⁶ COBOS, *Komunikat z badań*, nr 153/2020, s. 3, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_153_20.PDF (3.05.2021); M. Chrzęszczonowicz, *66 proc. Polaków za prawem do aborcji. Rekordowy wynik w sondażu Ipsos dla OKO.press*, <https://oko.press/66-proc-za-prawem-do-aborcji> (3.05.2021).

⁵⁷ Postanowienie TK z 24 października 2001 r., sygn. akt SK 10/01.

wszystkim kobiety znajdujące się w ciężkiej sytuacji materialnej. Podczas gdy kobiety posiadające odpowiednie środki finansowe będą mogły bezpiecznie dokonać zabiegu aborcyjnego za granicą, wyrok TK godzi przede wszystkim w te najbardziej niebezpieczne. Zgodnie ze stanowiskiem ekspertów ONZ w dziedzinie praw człowieka z 27 października 2020 r. konsekwencje orzeczenia TK dotkną przede wszystkim „kobiety, które są w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz migrantki znajdujące się w sytuacjach nieuregulowanych, które nie mają środków, aby wyjechać za granicę, aby usunąć ciężę.”⁵⁸

Jest oczywistym, że aborcja stanowi dylemat moralny. Podejmowanie takiej decyzji, zazwyczaj w krytycznej sytuacji, jest dla kobiety dużym negatywnym doświadczeniem i stanowi niewątpliwie obciążenie psychiczne. W takich okolicznościach obowiązkiem ustawodawcy i instytucji państwowych jest przede wszystkim wsparcie kobiety w tym procesie decyzyjnym. Mogłoby to nastąpić poprzez stworzenie instytucji doradczych czy wspomagających kobiety w tych trudnych chwilach i wyborach⁵⁹. Stosowanie prawa karnego i sankcji nie wydaje się być właściwym środkiem prawnym.

Literatura

- Bader-Ginsburg R., *Speaking in a Judicial Voice*, „New York University Law Review” 1992, vol. 67, no. 6.
- Bader-Ginsburg R., *Some Thoughts on Autonomy and Equality in Relation to Roe v. Wade*, „North Carolina Law Review” 1985, vol. 63, no. 2.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Borkowska K., Życie ludzkie jako przedmiot ochrony przepisów prawa ze szczególnym uwzględnieniem momentu objęcia ochroną, „Security, Economy & Law” 2018, nr 1.
- Buławajewski S., *Prawo do życia w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Studia Elc-kie” 2011, nr 13.
- Chemersinsky E., *Constitutional Law*, New York 2001.

---

⁵⁸ Polska zatrzasnęła drzwi legalnej i bezpiecznej aborcji – stanowisko ekspertów ONZ w dziedzinie praw człowieka 27 października 2020 r., <https://www.unic.un.org.pl/oionz/ionz-o-aborcjach-w-polsce/3384> (8.05.2021).

⁵⁹ Podobne regulacje są w Niemczech: *Schwangeren- und Familienhilfeänderungsgesetz*, BGBl. I 1995, s. 1050.

- Eley J.H., *The Wings of Crying Wolf: A Comment on Roe v. Wade*, „Yale Law Journal” 1973, vol. 85, no. 5.
- Joffe C., *Roe v. Wade and Beyond. Forty Years of Legal Abortion in the United States*, „Dissent” 2013, vol. 60, no. 1.
- Kondratiewa-Bryzik J., *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Warszawa 2009.
- Kondratiewa-Bryzik J., *Prawa kobiet a prawna ochrona płodu w świetle prawa międzynarodowego (wybrane aspekty)*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2010, vol. 2, no. 1.
- Kuczma P., *Prawna ochrona życia*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014.
- Rosen J., *Conversations with RBG*, New York 2020.
- Siegel R.B., *Equality and Choices: Sex Equality Perspectives on Reproductive in the Work of Ruth Bader Ginsburg*, „Columbia Journal of Gender and Law” 2013, vol. 25, no. 1.
- Sroka T., *Komentarz do art. 38*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Stępnia K., *Koncepcja jurydyzacji czwartej generacji praw człowieka w międzynarodowym systemie ochrony*, „Przeгляд Sejmowy” 2019, nr 2.
- Ziegler M., *Beyond Backlash: Legal History, Polarization and Roe v. Wade*, „Washington & Lee Law Review” 2014, vol. 71, no. 2.